

Tillsynsprojekt Tobak och folköl

Miljö- och byggnadskontoret
Västerviks kommun

Rapport 1:2013 Miljö

2013-04-09

Inledning

I januari 2011 tog livsmedelsenheten över tillsynen av folköl och tobak. 2009 lades tillsynsansvaret för receptfria läkemedel på kommunen och livsmedelsenheten. Detta för att man såg möjligheter till synergier mellan livsmedel och de 3 ovan nämnda områdena.

2012 genomförde Livsmedelsenheten projektet Tobak, folköl och vissa receptfria läkemedel som var startskottet för tillsyn inom området. Det projektet omfattade alla verksamheter som hade försäljning av vissa receptfria läkemedel.

Som en fortsättning av projektet 2012 besöks alla verksamheter inom det här projektets ramar som säljer tobak och folköl, och som inte besöktes 2012. Resultatet blir då att flertalet verksamheter med någon av produktslagen tobak, folköl eller receptfria läkemedel har besökts.

Tanken med projektet var att få igång tillsynen inom områdena och arbeta fram de synergier som finns mellan områdena och livsmedelskontrollen. I projektet ingick 30 verksamheter där inspektioner genomfördes under januari – mars 2013.

Definition på

- Folköl: Öl som har en alkoholhalt som överstiger 2.25% men inte mer är 3.5%
- Tobak: En vara som till någon del innehåller tobak och som är avsedd att rökas, tuggas, snusas eller sugas på.

Syfte

Syftet med projektet var att tillsyn ska utföras enligt gällande lagstiftning i de verksamheter som har berörda varuslag. Projektet skulle ge handläggarna ökad branschkunskänedom för att kunna utarbeta en tillsynsmethodik för områdena. Dessutom öka kunskaperna hos inspektörerna så att det kan vidareförmedlas till verksamhetsutövarna.

Avgränsning

Projektet omfattar de verksamheter som har försäljning eller servering av tobak och folköl. Undantaget de verksamheter som har försäljning av vissa receptfria läkemedel då de verksamheterna besöktes under 2012. Det finns ca 65 verksamheter registrerade i kommunen som säljer ett eller flera av varuslagen folköl, receptfria läkemedel och tobak. Av dessa är det 40 verksamheter som har försäljning av tobak och/eller folköl och som därmed ingår i projektet. Vissa verksamheter utgår pga. att de är säsongsverksamheter och inte har öppettid under tiden projektet löper eller av annan anledning. 30 verksamheter besöktes, se bilaga 1 för att se vilka.

I projektet ingick en första kontroll av verksamheten med utskick av kontrollrapport till respektive verksamhet. Eventuella uppföljningar och sanktioner innefattades inte i projektet.

Metod

Kontrollmetoden har varit oanmälda och föranmälda inspektioner. Vid besöket användes en checklista som plockats fram för projektet, se bilaga 2. Checklistan bygger på Folkhälsoinstitutets ”Tillsynsprotokoll för kommunal tillsyn över handel med tobak”.

Områdena som kontrollerades var:

- Anmälan och egenkontroll
- Kontroll av åldersgräns
- Styckesförsäljningsförbud
- Varningstext och innehållsdeklaration
- Marknadsföring
- Försäljning av matvaror

I samband med besöket informerades verksamhetsutövaren kring lagstiftningen och de krav som åligger denne. Ett informationsmaterial kring varuslagen tobak och folköl plockades fram inför projektet och kan via kommunens hemsida nås på You Tube. Egenkontrollsmallar som utarbetades fram i samband med projektet 2012 delades ut till de verksamhetsutövare som inte hade upprättade egenkontrollsrutiner.

Informationsmaterialet, både i form av egenkontrollsrutiner och information via Internet plockades fram i syfte att även i framtiden kunna användas och informera framförallt nya verksamhetsutövare.

Resultatet från kontrollerna dokumenterades i en kontrollrapport som skickades till verksamhetsutövaren. Eventuella avvikelser har följts upp men resultatet från uppföljningen har inte tagits med i denna projektrapport.

Resultat

Totalt hade alla verksamheter 32 avvikelser tillsammans. Dessa avvikelser var fördelade på 23 av de besökta verksamheterna. Övriga 7 verksamheter hade inga noterade avvikelser vid besöket. För noterade avvikelser se tabell 1.

Tabell 1. Rapporteringspunkter med avvikelser.

Rapporteringspunkt	Antal avvikelser	Kommentar
Anmälan och egenkontroll	21	1 saknade anmälan, resten hade bristfälliga eller helt avsaknad av egenkontrollsrutiner.
Kontroll av åldersgräns	11	Samtliga avvikelser var att verksamheter saknade synliga skyltar som upplyser om 18-årsgräns.
Styckesförsäljningsförbudet	0	
Varningstext och innehållsdeklaration	0	
Marknadsföring	0	
Försäljning av matvaror	0	

Resultatet från tillsynsprojektet Tobak, folköl och receptfria läkemedel som utfördes 2012 presenteras även för att kunna dra slutsatser från båda projekten, se tabell 2. 22 verksamheter besöktes, 17 av dessa verksamheter hade tillsammans 55 avvikelser. 16 avvikelser noterades inom området tobak och folköl.

Tabell 2. Rapporteringspunkter med avvikelser från tillsynsprojektet Tobak, folköl och receptfria läkemedel 2012.

Rapporteringspunkt	Antal avvikelser	Kommentar
Receptfria läkemedel		
Försäljningsstället kontrollerar att leverantör har godkänt partihandelstillstånd	4	
Läkemedel förvaras under direkt uppsikt eller inlåsta	2	
Läkemedel förvaras åtskilt från andra produkter	5	
Hyllan/förvaringsplatsen skyltas med (receptfria) läkemedel	10	
Läkemedlen har hela, obrutna förpackningar och rimlig kvarvarande hållbarhetstid	3	
Skyltar finns som upplyser om 18-årsgräns för receptfria läkemedel och lagningsförbud för nikotinläkemedel	7	
Anpassat egenkontrollprogram finns upprättat	9	Avvikelse kan betyda bristfälliga rutiner eller helt avsaknad av rutiner
Tobak och folköl		
Anpassat egenkontrollprogram finns upprättat	8	Avvikelse kan betyda bristfälliga rutiner eller helt avsaknad av rutiner
Skyltar finns väl synliga som upplyser om 18-årsgräns	8	

Diskussion och slutsats

77 % av de besökta verksamheterna hade en eller flera avvikelser. Avvikelserna gäller nästan helt uteslutande avsaknad eller helt saknad av egenkontrollrutiner och att det saknas synliga skyltar som upplyser om 18-årsgränsen.

Information förmedlades till verksamhetsutövaren vid besöket både muntligen och i pappersform genom en egenkontrollsguide som bara är för verksamhetsutövaren att svara på frågor och fylla i så har denne sedan rutiner för sin egenkontroll. Man hänvisades även till informationsfilmer om tobak och folköl som ligger på Miljö- och byggnadskontorets hemsida.

Att skyltningen var bristfällig beror troligtvis till viss del på okunskap men även slentrian. Skyltar och klisterlappar sätts upp när man börja sälja varuslagen och man tänker inte på att de blir slitna eller faller bort. Det är dock en avvikelse som är lätt för verksamhetsutövaren att åtgärda.

Verksamheterna sköter sig bra när det gäller att göra ålderskontroll om man misstänker att kunden är under 18 år. Ingen avvikelse noterades på det området. Det är en viktig bit som är betydelsefull att den fungerar bra ute i verksamheterna för att stoppa olaglig försäljning till minderåriga.

Tillsyn har tidigare utförts på verksamheterna som säljer tobak och folköl men fokus har då inte legat på egenkontrollrutiner. Det är nog anledningen till att det är så många som 66 % som inte haft fullständiga eller helt saknat egenkontrollrutiner. Verksamheterna har inte haft tillräcklig vetskap om vilka rutiner som krävs, trots att det är verksamhetsutövarens ansvar att upprätta rutiner när man påbörjar försäljningen. Att det finns upprättade rutiner som är anpassade för verksamheten och som används av personalen är en av kärnpunkterna för att verksamheten ska fungera på ett bra sätt. Har

verksamheterna ändamålsenliga rutiner upprättade kan många avvikelser inom andra områden undvikas.

Avvikelserna som noterades ute i verksamheterna var fokuserade på ett fåtal områden. I övrigt noterades inga avvikelser och flertalet av verksamheterna hade ändå hyfsat god kunskap och vetskap om vad som gäller vid försäljning av tobak och folköl. Ansvaret ligger trots allt på verksamhetsutövaren att veta vilka krav och regler som ska följas från och med första dagen man startar försäljningen. I och med att en stor informationsinsats gjordes under projektet görs bedömningen att resultatet blir ännu bättre vid nästa inspektionsomgång.

Slutsatser från tillsynsprojektet Tobak, folköl och receptfria läkemedel 2012

Samma checklista för tobak och folköl användes vid projekten 2012 och 2013 varför man kan dra slutsatser även av resultatet som framkom 2012. (Fullständig rapport för 2012 års projekt har rapportnummer 3:2012 Miljö.)

Redan 2012 noterades avvikelser inom områdena egenkontrollprogram och synliga skyltar, precis samma som för årets projekt. Ytterligare 8 avvikelser noterades på vardera område vilket bara förstärker vårt resultat och slutsatser.

Vi fick alltså samma resultat på de två tillsynsprojektet, vilket också var väntat då det är samma typ av verksamheter med samma förutsättningar.

Framtiden – vad är viktigt inför nästa inspektionsomgång?

Som nämndes ovan så är en av kärnpunkterna att det finns fungerande rutiner för att verksamheten ska fungera bra och följer de krav som finns. Därför ser vi som kontrollmyndighet att det är viktigt att verksamhetsutövaren vid nästa kontrollbesök kan visa på att det finns fungerande rutiner som följer lagkraven. Och att det också finns rutin för hur verksamheten reviderar eller följer upp sina rutiner, att de är aktuella och fungerar. Vi tror och hoppas att vi kommer att mötas av större kunskap ute bland verksamhetsutövarna nästa gång vi kommer. Vi förväntar oss att man vid det laget har koll på de krav som ställs på verksamhetsutövaren.

Verksamheter som ingick i projektet

ANA'S JOURBUTIK	Hjorted
35: ANS KIOSK & GRILL	Överum
BAIERHOF	Hjorted
BLOMBERGS KIOSK & MINILIVS	Överum
DIREKTEN	Västervik
GODISHUSET	Gunnebo
GOLFRESTAURANGEN EKHAGEN	Västervik
GRÄNSÖ SLOTT HOTELL/SPA	Västervik
HARRYS	Västervik
HEMMAKVÄLL	Västervik
IDROTTSKIOSK & GRILL	Västervik
KONSUM	Edsbruk
KONTITO EXPRESS	Västervik
LIDL	Västervik
LOFTAHAMMARS SERVICECENTER	Loftahammar
ODENSVI LANTHANDEL	Odensvi
OLRONDO	Gamleby
PALLADIUMKIOSKEN	Västervik
PERUKIOSKEN	Västervik
PIZZERIA VIKING	Västervik
THE BRIG	Västervik
SKOGSHAGAKIOSKEN	Västervik
TANT GUL CATERING	Blackstad
TINDERED LANTKÖK	Edsbruk
PREEM	Gamleby
TOTEBO LANTHANDEL	Totebo
TRUE BAR	Västervik
UKNA DIVERSEHANDEL	Ukna
WÄRDSHUSET HJORTENBADEN	Västervik
ÅHMANS GATUKÖK	Västervik

Checklista TÖ-projektet 2013

Datum: _____

Anläggning: _____

Närvarande: _____

Tobak och Folköl	UA	A	
Anmälan och egenkontroll (12c, 12d §§)			
Rutin för information om ålderskontroll			
Rutin för ålderskontroll			
Rutin för riskbedömning och särskilt stöd			
Rutin för stöd och utbildning av personal			
Rutin för kontroll av varningstext m.m.			
Rutin för marknadsföring			
Personalen har kunskap om egenkontrollsrutiner och gällande regler			
Kontroll av åldersgräns (12, 12a §§)			
Försäljningsstället gör ålderskontroll om konsumenten misstänks vara under 18 år			
Skyltar finns väl synliga som upplyser om 18-årsgräns			
Försäljningsstället försäkras sig om att man inte säljer folköl eller tobak till någon som man misstänker har för avsikt att låna till minderårig			
Köp av folköl nekats till kund som är märkbart berusad			
Styckeförsäljningsförbudet (12b §)			
Cigaretter säljs inte i förpackningar med färre än 19 st. eller styckevis			
Varningstext och innehållsdeklaration (9, 11 §§ samt FHIS 2001:2, 2002:4)			
Tobaksvaror är försedda med varningstexter och innehållsdeklaration			
Tobaksvaror avsedda att rökas: Varningstext: Rökning dödar/Rökning skadar allvarlig dig själv och personer i din omgivning + kompletterande varningstext (14 olika) Tobaksvaror som inte är avsedd att rökas: Varningstext: Denna tobaksvara kan skada din hälsa och är beroendeframkallande			
Marknadsföring (14, 14a §§)			
Marknadsföring sker endast inne på försäljningsstället och endast genom kommersiella meddelanden i varornas närhet. Får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk.			
Försäljning av matvaror			
Vid försäljning/servering av folköl säljs/serveras livsmedel kontinuerligt			

Västerviks Kommun

593 80 Västervik, Besöksadress: Lunnargatan 1, Vxl: 0490-25 40 00
Fax: 0490-25 48 16, E-post: mbn@vastervik.se, www.vastervik.se